

Način označavanje hrane koja se stavlja na tržište

Darko Marečić, dipl. iur.

Od 13. prosinca 2016. godina hrana koja se stavlja na tržište Republike Hrvatske i za koju je obvezno navođenje nutritivne deklaracije odnosno podataka o hranjivim vrijednostima hrane, mora biti označena kako je to propisano odredbama Uredbe (EU) br. 1169/2011 o informiranju potrošača o hrani, kao i podacima sukladno izmjenama ove Uredbe iz 2013. i 2015. godine. O tome na koji se način i kojim podacima mora označavati svaka pretpakirana i nepretpakirana hrana koja se stavlja na tržište, pišemo u ovom broju časopisa, a u idućem broju o tome, na koji se način razvrstavaju i označavaju pekarski proizvodi namijenjeni potrošačima za neposrednu konzumaciju.

1. Uvod

Za krajnjeg potrošača¹ koji hranu koristi za neposrednu konzumaciju od iznimne je važnosti da hrana bude sigurna za ljudsku uporabu i da bude propisno označena. Svrha propisnog označavanja hrane stoga je omogućiti potrošaču da dobije točnu i potpunu informaciju o proizvodu, posebice njegovom sastavu, načinu i roku uporabe te proizvođaču i/ili prodavatelju, a sve sa ciljem da se potrošaču omogući i olakša da donese odgovarajuću odluku o kupnji željenog proizvoda.

Obveza svakog subjekta u poslovanju s hranom² je da u svim fazama proizvodnje, prerade i distribucije unutar poslovanja kojim upravlja, osigura da ti proizvodi ispunjavaju propisane zahtjeve odnosno provjeravaju jesu li ti zahtjev ispunjeni. Ukoliko hrana stavljena na tržište nije sukladna propisanim i/ili označenim zahtjevima standarda kvalitete, ili proizvodi ne odgovaraju definicijama, oznakama i prodajnim oznakama, poljoprivredni inspektor (nadležan za kontrolu kakvoće i označavanja hrane u maloprodaji) ima pravo i obvezu rješanjem ograničiti ili privremeno zabraniti ili u cijelosti zabraniti stavljanje takve hrane na tržište, odnosno po potrebi narediti povlačenje s tržišta i/ili opoziv te hrane od krajnjeg potrošača, a u slučaju manjih

neuskладnosti, rješanjem narediti otklanjanje utvrđenih nepravilnosti odnosno nedostataka u određenom roku.

2. Propisi o označavanju hrane

Na označavanje hrane primjenjuju se odredbe Zakona o informiranju potrošača o hrani (Nar. nov., br. 56/13. i 14/14.), Uredba (EU) br. 1169/2011 Europskog parlamenta i Vijeća o informiranju potrošača o hrani (u daljnjem tekstu: Uredba)³ sa svim naknadnim izmjenama i dopunama,⁴ Pravilnik o navođenju hranjivih vrijednosti hrane,⁵ Pravilnik o oznakama ili znakovima koji određuju seriju ili lot kojem hrana pripada,⁶ a u slučaju nepretpakirane hrane, Pravilnik o informiranju potrošača o nepretpakiranoj hrani (Nar. nov., br. 144/14.) te i drugi

3 Puni naziv Uredbe je „Uredba (EU) br. 1169/2011 Europskog parlamenta i Vijeća od 25. listopada 2011 godine o informiranju potrošača o hrani, izmjeni uredbi (EZ) br. 1924/2006 i (EZ) br. 1925/2006 Europskog parlamenta i Vijeća te o stavljanju izvan snage Direktive Komisije 87/250/EEZ, Direktive Vijeća 90/496/EEZ, Direktive Komisije 1999/10/EZ, Direktive 2000/13/EZ Europskog parlamenta i Vijeća, direktiva Komisije 2002/67/EZ i 2008/5/EZ i Uredbe Komisije (EZ) br. 608/2004) – Tekst značajan za EGP.

4 Delegirana Uredba Komisije (EU) br. 78/2014 o informiranju potrošača o hrani, u pogledu određenih žitarica koje uzrokuju alergije ili netolerancije i hrane s dodatkom fitosterola, estera fitosterola, fitostanola i/ili estera fitostanola; Delegirana Uredba Komisije (EU) br. 1155/2013. o izmjeni Uredbe (EU) br. 1169/2011 Europskog parlamenta i Vijeća o informiranju potrošača o hrani u pogledu informacija o odsutnosti ili smanjenoj prisutnosti glutena u hrani; Provedbena Uredba Komisije (EU) br. 828/2014 o zahtjevima za informiranje potrošača o odsutnosti ili smanjenoj prisutnosti glutena u hrani; Provedbena Uredba Komisije (EU) br. 1337/2013 o utvrđivanju pravila za primjenu Uredbe (EU) br. 1169/2011 Europskog parlamenta i Vijeća u pogledu navođenje zemlje podrijetla ili mjesta podrijetla za svježe, rashlađeno i smrznuto svinjsko, ovčje i kozje meso te meso peradi; Uredba (EU) 2015/2283 o novoj hrani, o izmjeni Uredbe (EU) br. 1169/2011 Europskog parlamenta i Vijeća i o stavljanju izvan snage Uredbe (EZ) br. 258/97 Europskog parlamenta i Vijeća i Uredbe Komisije (EZ) br. 1852/2001 kojom se izmjenjuje definiranje nanomaterijala.

5 Nar. nov., br. 29/09.

6 Nar. nov., br. 26/13.

1 Krajnjim potrošačem prema propisima o hrani smatra se potrošač hrane koji tu hranu ne koristi niti u jednoj fazi poslovanja s hranom. Navedena definicija potrošača korespondira s pojmom potrošača kako ga definiraju propisi o zaštiti potrošača. Prema čl. 5.st.1.toč.15. Zakona o zaštiti potrošača (Nar. nov., br. 41/14. i 110/15.) potrošačem se smatra svaka fizička osoba koja sklupa pravni posao ili djeluje na tržištu izvan svoje trgovačke, poslovne, obrtničke ili profesionalne djelatnosti.

2 Subjekt u poslovanju s hranom je svaka fizička ili pravna osoba koja je odgovorna za osiguranje ispunjavanja zahtjeva propisa o hrani unutar poduzeća za poslovanje s hranom (trgovačkog društva, obrta, obiteljskog poljoprivrednog gospodarstva i dr.) koji ona nadzire (proizvođač, pakiratelj, skladištar, uvoznik, trgovac).

pravilnici kojima se propisuju dodatni zahtjeve glede označavanja pojedinih sastojaka i podataka u hrani te posebnih navoda.⁷

3. Općenito o označavanju hrane

Označavanje hrane podrazumijeva sve riječi, podatke, trgovačke nazive, nazive robnih marki, slikovne prikaze ili simbole koji se odnose na hranu, a nalaze se na ambalaži, dokumentu, obavijesti, etiketi,⁸ obruču ili privjesnici koji prate ili se odnose na tu hranu. Sva hrana koja se stavlja na tržište RH mora biti označena na hrvatskom jeziku i latiničnom pismu, ali je uz to, dopušteno i višejezično označavanje hrane.

Podaci kojima se ista označava, odnosno informacije o hrani⁹ ne smiju biti obmanjujući: glede karakteristika hrane, posebice njezine prirode, identiteta, svojstva, sastava, količine, roka trajanja, zemlje podrijetla ili mjesta podrijetla i načina proizvodnje; pripisivanjem hrani učinaka ili svojstva koje ta hrana nema; ukazivanjem na posebne karakteristike hrane kada u stvarnosti sva slična hrana posjeduje te karakteristike, posebno posebnim isticanjem prisutnosti ili odsutnosti određenih sastojaka i/ili hranjivih tvari; ukazujući izgledom, opisom ili slikovnim prikazom prisutnosti određene hrane ili sastojaka kada je u stvarnosti sastavni dio koji je inače prirodno prisutan ili sastojak koji se uobičajeno koristi u toj hrani, zamijenjen drugim sastavnim dijelom ili drugim sastojkom. Informacije o hrani moraju biti točne, jasne i lako razumljive potrošaču. Podaci kojima se označava hrana moraju biti lako razumljivi i uočljivi, lako vidljivi, jasno čitljivi¹⁰ i neizbrisivi, te ne smiju biti niti na koji način prekriveni ili isprekidani drugim tekstom ili slikovnim prikazima.

Za točnost i potpunost podataka kojima se označava **pretpakirana hrana** odgovoran jest onaj subjekt pod čijim se imenom ili nazivom tvrtke, hrana stavlja na tržište (najčešće proizvođač) ili, ako taj subjekt nema sjedište u EU, uvoznik za tržište EU, te se kao takav navodi na proizvodu.

Za označavanje **nepretpakirane hrane** odgovoran je subjekt u poslovanju s hranom koji istu nudi ili prodaje krajnjem potrošaču (trgovac na malo, prodavatelj)

4. Označavanje pretpakirane hrane

4.1. Što se smatra pretpakiranom hranom i kojim se podacima mora označavati

Pretpakirana hrana je svaki pojedinačni proizvod koji se, kao takav, prezentira krajnjem potrošaču u objektima maloprodaje i javne prehrane, a koji se sastoji od hrane i ambalaže u koju je hrana sastavljena prije nego je ponuđena na prodaju, bilo da ambalaža u

7 Zakon o prehrambenim i zdravstvenim tvrdnjama te hrani obogaćenoj nutrientima (Nar. nov., br. 39/13.) sa listama odobrenih i odbijenih zdravstvenih tvrdnji, Pravilnik o dodacima prehrani (Nar. nov., br. 126/13.), Zakon o prehrambenim aditivima, aromama i prehrambenim enzimima (Nar. nov., br. 39/13.), Uredba (EZ) br. 1333/2008 Europskog parlamenta i Vijeća od 16.12.2008. o prehrambenim aditivima, Pravilnik o pomoćnim tvarima u procesu proizvodnje (Nar. nov., br. 38/08. i 152/11) i dr.

8 Etiketa je bilo koja oznaka, robna marka, žig, znak, slikovni ili drugi opisni prikaz, napisan, tiskan, otisnut, označen, reljefno nanosen ili utisnut na ili pričvršćen za ambalažu ili spremnik s hranom.

9 Informacije o hrani podrazumijevaju sve informacije koje se odnose na hranu, a dostupne su krajnjem potrošaču putem etiketa, drugog popratnog materijala ili na neki drugi način, uključujući sredstva moderne tehnologije ili verbalne komunikacije.

10 Čitljivost podrazumijeva fizički izgled informacija kojim su iste vizualno dostupne općoj populaciji i kojeg određuju različiti elementi, između ostalog, veličina slova, razmak među slovima, razmak među redovima, širina poteza, vrste boje, oblik pisma, odnos širine i visine slova, površina materijala i značajni kontrast između pozadine i tiska.

potpunosti ili samo djelomično zatvara hranu, ali u svakom slučaju, tkao da sadržaj ne može biti promijenjen bez otvaranja ili promjene ambalaže.

Na pretpakiranoj hrani koja se stavlja na tržište (uz propisane iznimke) **obvezno je navođenje sljedećih podataka: naziv hrane** pod kojim se ista stavlja na tržište; **popis sastojaka; sve sastojke ili pomoćne tvari** upotrijebljene u procesu proizvodnje **koji uzrokuju alergije ili intolerancije; količina određenih sastojaka ili kategorija sastojaka; neto količina hrane; datum minimalne trajnosti ili „upotrijebiti do...“ datum ; posebni uvjeti čuvanja i/ili upotrebe**, gdje je to potrebno, odnosno ako mogu utjecati na trajnost hrane; **ime ili naziv i adresu subjekta u poslovanju s hranom** pod čijim se imenom ili nazivom tvrtke hrana stavlja na tržište ako ima sjedište na području EU, odnosno ako taj subjekt nema sjedište na području EU, uvoznik hrane za tržište EU; **zemlju podrijetla ili mjesto podrijetla**, ali samo ako bi propust takva navođenja mogao krivo navoditi potrošača o pravom podrijetlu ili kad je to za određenu hranu posebnim propisom propisano; **upute za upotrebu** kada u nedostatku tave upute ne bi bila moguća pravilna upotreba hrane; **stvarnu alkoholnu jakost po volumenu** za pića koja sadrže više od 1,2% vol. alkohola; **nutritivnu deklaraciju** (podaci o hranjivim vrijednostima hrane); oznaka **serije ili lota**.

Pored ovih podataka, **za određene vrste ili kategorije hrane, potrebno je navesti i dodatne obvezne podatke sukladno Prilogu III Uredbe** vezano uz pakiranje hrane u kontroliranoj atmosferi, sadržavanju šećera i/ili sladila, aspartmana, kofeina, fitosteroida i sterola i drugim propisanim navodima ako je to za određenu hranu primjenjivo.¹¹

4.2. Detaljnije o pojedinim podacima kojima se obvezno označava pretpakirana hrana

4.2.1. Naziv hrane

Naziv hrane je ime pod kojim se hrana stavlja na tržište. Naziv hrane mora biti propisan pravilnicima (primjerice pravilnicima o općim i/ili tržišnim standardima odnosno kvaliteti određene vrste ili kategorije hrane), a ako takav naziv ne postoji, naziv hrane mora odgovarati njenom uobičajenom nazivu ili, ako ni takav naziv ne postoji ili se ne koristi, treba se navesti opisni naziv hrane. Naziv hrane ne smije se zamijeniti nazivom koji je zaštićen pravima intelektualnog

11 Tako npr., hrana pakirana u određenim plinovima mora biti označena navodom „pakirano u kontroliranoj atmosferi“; ako se hrani dodaje sladilo/sladila ili šećer/šećeri ili aspartam/sol aspartam, hrana mora biti označena i tim navodom: „sa sladilom/sladilima“ ili „sa šećerom/šećerima“, ili „sadrži aspartam/sol aspartam-aseculfama“; hrana koja sadrži više od 10% dodanih poliola mora biti označena navodom: „prekomjerna konzumacija može imati laksativni učinak“; hrana koja sadrži glicirizinsku kiselinu ili njezin amonijev sol, treba se označiti navodom: „sadrži slatki korijen“ (osim ako je taj izraz već uključen u popis sastojaka hrane ili u naziv hrane); slastice koje sadrže glicirizinsku kiselinu ili njezinu amonijevu sol, treba biti označena podatkom „sadrži slatki korijen – osobe s povišenim krvnim tlakom trebale bi izbjegavati prekomjernu konzumaciju“; pića s visokim sadržajem kofeina ili dodatkom kofeina, trebaju biti označena podatkom: „visoki sadržaj kofeina - ne preporuča djeci, trudnicama ili dojiljama“; hrana s dodatnim fitosterolima, esterima fitosterola, fitostanolima i esterima mora sadržavati napomenu „s dodanim biljnim sterolima“ (odnosno stanolima, esterima, fitosterolima i fitostanolima) te uz to, i napomenu da „proizvod nije namijenjen osobama koje ne moraju kontrolirati razinu kolesterola u krvi“ te da „osobe koje koriste lijekove za smanjenje količine razine kolesterola u krvi mogu konzumirati hranu s ovim dodacima samo pod nadzorom liječnika“, kao i lako uočljivu napomenu da takva „hrana s prehrambenog stajališta nije nužno primjerena za trudnice ili dojilje te djecu mlađu do 5 godina“; kod smrznutog mesa i mesnih pripravaka te smrznutih neprerađenih proizvoda ribarstva mora se navesti i datum zamrzavanja odnosno datum prvog zamrzavanja (ako je proizvod smrznut više puta).

vlasništva, nazivom robne marke ili izmišljenim nazivom. U prilogu VI Uredbe propisani su posebni obvezni podaci koji moraju pratiti naziv hrane. Primjerice, u slučaju hrane koja je smrznuta prije prodaje, a prodaje se u odmrznutom stanju, uz naziv hrane treba se navesti „odmrznuto“;¹² naziv hrane mora biti popraćen podacima o fizikalnom stanju hrane ili njenoj posebnoj obradi kao npr. „u prahu“, „dimljeno“, „brzo smrznuto“, „koncentrirano“ i tome sl.; ako je hrana obrađena ionizirajućim zračenjem mora imati navod: „zračeno“, ili „obrađeno ionizirajućim zračenjem“; mesni proizvodi, mesni pripravci i proizvodi od ribarstva ako se sastoje od različitih komada spojenih drugim sastojcima, trebaju se označiti „formirano meso/riba“; kod mljevenog mesa, na etiketi treba naznačiti „postotak masti manji od...“; a kad ovitak za kobasice nije jestiv, to treba navesti

4.2.2. Popis sastojaka

U **popisu sastojka**¹³ hrane moraju biti navedeni svi sastojci hrane prema padajućem redoslijedu s obzirom na masu koja je utvrđena u vrijeme njihove upotrebe pri proizvodnji. Popis sastojaka mora biti naslovljen ili mu mora prethoditi navod koji se sastoji ili uključuje riječ „Sastojci“. Sastojci se navode, gdje je to primjenjivo, pod njihovim specifičnim nazivom u skladu sa zahtjevima iz Priloga VI. i tehničkim pravilima utvrđenim u Prilogu VII. Uredbe.¹⁴

Složeni sastojak može biti naveden u popis sastojaka pod vlastitim nazivom ako je taj naziv utvrđen posebnim propisom ili uobičajen (i to prema njegovoj ukupnoj masi), nakon čega slijedi popis njegovih sastojaka, ali složeni sastojak nije potrebno navoditi ako čini manje od 2% gotovog proizvoda te kod složenih sastojaka koji se sastoje od mješavine začina i/ili začinskog bilja čiji je udio u gotovom proizvodu manji od 2% (osim kod prehrambenih aditiva) i u drugim iznimkama propisanim dijelom E, Priloga VII Uredbe.

Navođenje **količine određenih sastojaka ili kategorije sastojaka** obvezno je u slučaju ako su sastojak ili kategorija sastojaka: navedeni u nazivu hrane ili ih potrošač uobičajeno povezuje s tim nazivom; istaknuti na etiketi riječima, slikama ili grafičkim prikazima; ili osnova za karakterizaciju hrane i njeno razlikovanje od proizvoda s kojim bi se mogli zamijeniti zbog naziva ili izgleda. Količina sastojaka

12 Navedeni zahtjev ne odnosi se na: sastojke prisutne u gotovom proizvodu; hranu za koju je zamrzavanje tehnološki potreban korak u postupku proizvodnje; te hranu kod koje odmrzavanje nema negativan učinak na njezinu sigurnost ili kakvoću.

13 Sastojak je tvar ili proizvod, uključujući arome, prehrambene aditive i prehrambene enzime, te bilo koji sastavni dio složenog sastojka koji se koristi u proizvodnji ili pripremi hrane i koji se nalazi u gotovom proizvodu, čak i u izmijenjenom obliku. Složeni sastojak je ona koji je proizveden od više sastojaka.

14 Primjerice, kad je kategorija sastojaka dodana voda i hlapljivi proizvodi, sastojci se navode redoslijedom na temelju njihove mase u gotovom proizvodu, a količina vode dodane kao sastojaka hrane računa se tako da se od ukupne količine gotovog proizvoda oduzme ukupna količina drugih upotrijebljenih sastojaka (ta se količina ne uzima u obzir ako ne prelazi 5% mase); kad se sastojci upotrebljavaju u koncentriranoj ili dehidriranoj hrani, a koja se rekonstituirala dodatkom vode, tada se sastojci mogu navesti redoslijedom na temelju udjela u rekonstituiranom proizvodu, pod uvjetom da popis sastojaka prati navod (npr. „sastojci rekonstituiranog proizvoda“ ili „sastojci proizvoda pripremljenog za upotrebu“; mješavine začina ili začinskog bilja ako niti jedan od njih bitno ne prevladava prema masenom udjelu, navode se različitim redoslijedom pod uvjetom da popis sastojaka prati navod „u promjenjivim udjelima“; sastojci koji čine manje od 2% gotovog proizvoda, mogu se navesti različitim redoslijedom nakon drugih sastojaka; rafinirana ulja biljnog podrijetla, mogu se navesti zajedno u sklopu popisa sastojaka kao „biljna ulja“ nakon čega slijedi naziva tog ulja (npr. biljno ulje suncokreta); arome se navode specifičnim nazivom arome sukladno Uredbi (EZ) br. 1334/2008; prehrambeni aditivi i prehrambeni enzimi navode se nazivom kategorije kojoj pripadaju (npr. kiselina, regulator kiselosti, tvar protiv zgurdnjavanja, tvar protiv pjenjenja, tvar za rahljenje, antioksidans, bojilo, emulgator, učvršćivač, pojačivač arome, tvar za tretiranje brašna, tvar za želiranje, sladilo, konzervansi i dr.) nakon čeg se navodi njihov specifični naziv ili prema potrebi E broj.

ka navodi se sukladno tehničkim pravilima navedenim u Prilogu VIII Uredbe (u obliku postotka koji mora odgovarati količini sastojaka ili sastojaka u trenutku uporabe, a ukoliko se nalazi u nazivu hrane ili neposredno pored naziva hrane ili na popisu sastojaka, uz odgovarajući naziv sastojaka ili kategorije sastojaka na koje se odnosi).¹⁵ Iznimno, navođenje količine sastojaka nije potrebno za sastojak ili kategoriju sastojaka: koji se upotrebljavaju u malim količinama u svrhu aromatiziranja; ako je propisima točno utvrđena količina sastojaka ili kategorija sastojaka bez obveze označavanja; čije navođenje u nazivu hrane ne utječe na odluku potrošača o kupnji i to zato jer variranje količine ne mijenja osnovne karakteristike hrane ili se hrana po njima ne razlikuje od slične hrane; u slučaju mješavine začina gdje niti jedno začinsko bilje odnosno začini ne bitno ne prevladava u odnosu na druge začine odnosno začinsko bilje.

Sastojci ili pomoćne tvari u procesu proizvodnje, koje uzrokuju **alergije ili intolerancije**, a koji su upotrijebljeni u procesu proizvodnje ili pripremi hrane i koji su prisutni u gotovom proizvodu čak i u promijenjenom obliku, obvezno se navode u popisu sastojaka (ili ako hrana nema popis sastojaka, alergeni odnosno tvari koje izazivaju intoleranciju navode se zasebno). U slučaju da su alergeni ili tvari koje izazivaju intoleranciju prisutni u hrani samo u tragovima, tu je činjenicu također potrebno navesti u popisu sastojaka ili zasebno. Nazivi tvari ili proizvoda koji uzrokuju alergiju ili intoleranciju na hranu navedeni su u Prilogu II. Uredbe.¹⁶ Alergene odnosno tvari koje i proizvode koji uzrokuju intoleranciju nije potrebno navoditi u slučaju kada naziv hrane jasno upućuje na tu tvar ili proizvod (primjerice: *pšenično brašno Tip 500, maslac* i sl.).

Iznimke od obveze navođenja popisa sastojaka propisane su čl. 19. i 20. Uredbe. Primjerice, popis sastojaka nije potrebno navoditi za svježe voće i povrće (uključujući krumpir) koje nije oguljeno, rezano ili obrađeno na sl. način; gaziranu vodu ako se u opisu navodi da je voda gazirana; fermentirani ocat proizveden isključivo od jedne sirovine, uz uvjet da nije dodan niti jedan drugi sastojak; sir, maslac, fermentirano mlijeko i vrhnje kojima nisu dodani drugi sastojci, osim mliječnih sastojaka, prehrambenih enzima i mikrobnih kultura neophodnih za njihovu proizvodnju ili u slučaju sira (osim svježeg i prerađenog sira) sol potrebna za proizvodnju sira. Isto tako, popis sastojaka nije potrebno navoditi za hranu koja se sastoji od samo jednog sastojka (npr. šećer, med); kod koje je naziv hrane jednak nazivu sastojka ili naziv hrane omogućava jasno prepoznavanje prirode sastojaka (npr. za suncokretovo ulje nije potrebno navoditi da sadrži ulje od suncokreta, ili za dimljenu pastrvu nije potrebno navoditi da sadrži ribu i tome sl.);

4.2.3. Neto količina

Neto količina hrane navodi se u jedinicama za mjerenje obujma (L, ml.) za tekuće proizvode, odnosno u jedinicama za mjerenje mase (kg, g) za druge proizvode, a sukladno tehničkim pravilima navede-

15 Primjerice, „Čajno pecivo s čokoladom (30%)“, „Džem od šipka – proizvedeno od 40 g voća na 100 g proizvoda, ukupni šećer 70 g na 100 g proizvoda“ i t.d.

16 Tvari ili proizvodi koji uzrokuju alergije ili netolerancije su: žitarice koje sadrže gluten, tj. pšenica, raž, ječam, zob ili njihovi sojevi dobiveni hibridizacijom, te proizvodi od tih žitarica; rakovi i proizvodi od rakova; riba i proizvodi od ribe; mekušci i proizvodi od mekušaca; jaja i proizvodi od jaja; kikiriki i proizvodi od kikirikija; zrna soje i proizvodi od soje; mlijeko i mliječni proizvodi (uključujući laktozu); orašasto voće (bademi, lješnjaci, indijski oraščići, pekan orasi, brazilski orasi, pistacije, makadamije ili kvinslandski orasi i njihovi proizvodi; celer i njegovi proizvodi; gorušica i proizvodi od gorušice; sjeme sezama i proizvodi od sjemena sezama; lupina i proizvodi od lupine; sumporni dioksid i sulfiti pri koncentracijama većim od 10 mg/kg ili 10 mg/L računajući kao ukupni sumporni dioksid koji su u proizvodima pripremljenim za konzumaciju ili rekonstituiranim u skladu s uputama proizvođača. U kojim slučajevima se ovi proizvodi iznimno ne smatraju alergenima, navedeno je u Prilogu III Uredbe.

nim u Prilogu IX Uredbe. Navođenje neto količine nije obvezno za hranu: koja gubi značajni dio svojega obujma ili mase, ili se važe u prisutnosti potrošača ili se prodaje po komadu (pod uvjetom da je njihov broj moguće lako vidjeti i izbrojiti izvana, ili je broj komada naveden na etiketi); neto količine manje od 5 g ili 5 ml (osim kod začina i začinskog bilja). Ako se kruta hrana nalazi u tekućem mediju,¹⁷ navodi se i ocijeđena neto masa, a ako je hrana glazirana, navedena neto masa hrane ne uključuje glazuru.

4.2.4. Datum minimalne trajnosti i „upotrijebiti do...” datum

Datum minimalne trajnosti je datum do kojeg hrana zadržava svoja posebna svojstva ako se čuva na pravilan način. Datum „upotrijebiti do...” znači, da nakon ovog datuma hrana se više ne smije upotrebljavati jer se smatra nesigurnom.¹⁸ Datum zamrzavanja ili datum prvog zamrzavanja označava datum zamrzavanja ili prvog zamrzavanja hrane.¹⁹ Navedeni podaci koriste se sukladno tehničkim pravilima navedenih u Prilogu X Uredbe. Oznaka datuma je sastavljena od dana, mjeseca i, po mogućnosti godine, tim redoslijedom i u nekodiranom obliku, osim u slučaju hrane: čija trajnost nije dulja od 3 mjeseca, kad je dovoljno navesti dan i mjesec; čija je trajnost dulja od 3 mjeseca, ali kraća od 18 mjeseci, kad je dovoljno navesti mjesec i godinu; čija je trajnost dulja od 18 mjeseci, kad je dovoljno navesti godinu.

Datum *minimalne trajnosti* navodi se riječima „Najbolje upotrijebiti do ...” nakon čega slijedi oznaka datuma koja uključuje oznaku dana, odnosno „Najbolje upotrijebiti do kraja ...” u ostalim slučajevima. U oba slučaja, datum može slijediti odmah nakon ovih izraza, ili se navodi podatak gdje se datum nalazi (npr. „Datum otisnut na poklopcu ambalaže” i sl.). Iznimno, navođenje datuma minimalne trajnosti nije potrebno kod: svježeg voća i povrća, vina, likerskih, pjenušavih i aromatiziranih vina i sličnih proizvoda dobivenih od voća te pića dobivena od grožđa ili mošta grožđa; pića koja sadrže 10% vol. ili više alkohola; kuhinjsku sol; kristal šećer; žvakaće gume i slične proizvode; **kolača i pekarskih proizvoda koji se, obzirom na njihov sastav i namjenu, konzumiraju unutar 24 sata od proizvodnje**; slastice koje se uglavnom sastoje od aromatiziranih i/ili obojenih šećera.

U slučaju korištenja „Upotrijebiti do” datuma, nakon navedenog izraza, navodi se oznaka datuma ili podatak gdje se isti na ambalaži nalazi, kao i opis uvjeta čuvanja hrane koji se treba pridržavati. Kada se navodi **datuma zamrzavanja ili prvog zamrzavanja**, oznaka datuma se navodi nakon teksta „Zamrznuto dana”.

4.2.5. Uvjeti čuvanja te uvjeti i upute za upotrebu hrane

Uvjeti čuvanja i/ili uvjeti upotrebe se navode u slučajevima u kojima hrana zahtjeva posebne uvjete čuvanja i/ili upotrebe pod posebnim uvjetima, te je uvjete tada potrebno i navesti. Kako bi se osiguralo odgovarajuće čuvanje ili upotreba hrane nakon otvaranja ambalaže, prema potrebi treba navesti i uvjete čuvanja i/ili rok za konzumaciju hrane nakon otvaranja ambalaže (npr. „Hranu konzumirati najdulje u roku od 3 dana od dana otvaranja ambalaže”). **Upute**

17 Tekući medij podrazumijeva slijedeće proizvode kao mješavine i također smrznute ili brzo smrznute uz uvjet da je tekućina samo dodatak osnovnim elementima hrane i da stoga nije odlučujući čimbenik prilikom kupnje: vodu, slane vodene otopine, salamuru, vodene otopine prehrambenih kiselina, ocat, vodene otopine šećera ili drugih sladila, voćne sokove ili sokove od povrća u slučaju voća i povrća.

18 Čl. 14. st.2. do 5. Uredbe (EZ) 278/2002.

19 Jednom odmrznuto mljeveno meso, mesni pripravci i strojno otkošeno meso kao i drugu brzo smrznutu hranu ne smije se više zamrzavati.

za upotrebu hrane moraju biti navedene na način kojim se omogućava primjerena upotreba hrane.

4.2.6. Zemlja i mjesto podrijetla

Zemlja podrijetla ili mjesto podrijetla obvezno se navodi: kada bi izostavljanje tog podatka moglo dovesti potrošače u zabludu u pogledu stvarne zemlje ili mjesta podrijetla, a posebno ako bi informacije koje prate hranu ili čitava etiketa ukazivale na to da hrana potječe iz druge zemlje ili mjesta podrijetla (npr. za „Kranjsku kobasicu” ako je proizvedena u RH, treba naznačiti zemlju podrijetla: Hrvatska); za voće i povrće, banane, jaja, med, maslinovo ulje, vino, uvoznu perad, goveđe meso i proizvode od goveđeg mesa, svježeg, rashlađenog ili smrznutog svinjskog mesa, ovčjeg i kozjeg mesa i mesa peradi. Za svježe, rashlađeno i smrznuto svinjsko, ovčje i kozje meso te meso peradi navodi se i podatak o mjestu uzgoja i mjestu klanja, a kod riba i morskih organizama mjesto (područje) izlova.

Hrana podrijetlom iz jedne zemlje je ona koja je u cijelosti dobivena ili proizvedena u toj zemlji (tamo ubrani biljni proizvodi, tamo okočene i uzgojene žive životinje i od njih dobiveni proizvodi, tamo dobiveni proizvodi lovom, ribolovom te proizvodi morskog ribolova). **Hrana čija proizvodnja uključuje više od jedne zemlje**, smatrat će se podrijetlom iz zemlje u kojoj je prošla posljednju bitnu gospodarski opravdanu preradu ili obradnu odnosno važnu fazu proizvodnje. **Mjesto podrijetla** je bilo koje mjesto iz kojeg potječe hrana, a koje nije zemlja podrijetla (npr. Istra, Slavonija, Zagorje, Sardinija i dr.). Ime, naziv ili adresa subjekta u poslovanju hranom na etiketi ne smatra se zemljom podrijetla ili mjestom podrijetla hrane.

4.2.7. Nutritivna deklaracija

Nutritivna deklaracija podrazumijeva navođenje hranjivih vrijednosti hrane na samoj pretpakovini ili privjesnici (etiketi) koja se nalazi uz hranu. Do 13. 12.2014. godine nutritivna deklaracija navodila se isključivo prema odredbama Pravilnika o navođenju hranjivih vrijednosti hrane (Nar. nov., br. 29/09), a od tog datuma do 13.12.2016. godine, prema odredbama navedenog Pravilnika ili dobrovoljno prema odredbama Uredbe.

ističemo...

Od 13.12. 2016. godine, nutritivna deklaracija mora se navoditi isključivo na način propisan odredbama čl. 29. do 35. Uredbe (EU) br. 1169/2011.

Hrana proizvedena i stavljena na tržište do 13.12.2016. godine nutritivnom deklaracijom sukladno Pravilniku o navođenju hranjivih vrijednosti može se prodavati do iscrpljivanja zalihe.

Prema navedenim odredbama Uredbe, nutritivna deklaracija obvezno sadržava podatke o: energetske vrijednosti i količini masti, zasićenih masti, ugljikohidrata, šećera, bjelanjčevina i soli (tim redoslijedom navode se i na deklaraciji), a čiji sadržaj može biti dopunjen dobrovoljnim navođenjem količine jedne ili više slijedećih hranjivih tvari: jednostruko i višestruko nezasićenih masnih kiselina, poliola, škroba, vlakna i bilo kojeg vitamina ili minerala iz dijela A točke 1. Priloga XIII koji su prisutni u značajnim količinama, a kako je to utvrđeno u dijelu A točki 2. Priloga XIII. Mjerne jedinice koje se upotrebljavaju u nutritivnoj deklaraciji za energiju su kolodžuli (kJ) i kilokalorije (kcal) i masu grami (g), miligrami (mg) ili mikrogrami (μg). U kojim slučajevima nije potrebno hranu označavati nutritivnom deklaracijom navedeno je u Prilogu V Uredbe. Tako, primjerice, nutritivnom deklaracijom se ne označavaju: neprerađeni proizvodi koji sadrže jedan sastojak ili jednu kategoriju sastojaka (primjerice med); pre-

rađeni proizvodi koji su podvrgnuti samo jednom postupka prerade (zrenju) te sadrže jedan sastojak ili kategoriju sastojka; voda namijenjena za konzumaciju, pa i kad su dodani sastojci ugljični dioksid i/ili arome; začinsko bilje, začini ili njihove mješavine; stolna sladila; mljevena ili cijela zrna kave; biljni i voćni čajevi te instant čajevi; fermentirani ocat; arome; prehrambeni aditivi; prehrambeni enzimi; želatina; kvasac; žvakaće gume; hrana u ambalaži ili spremnicima čija je najveća površina manja od 25 cm²; te hranu iz domaće proizvodnje, koju proizvođač malih količina izravno isporučuje krajnjem potrošaču ili lokalnim maloprodajnim trgovinama koje izravno opskrbljuju potrošače.

4.2.8. Oznaka serija ili lota

Serija ili lot je oznaka koja označava seriju prodajnih jedinica hrane koja je proizvedena, prerađena ili pakirana u gotovo jednakim uvjetima. Pomoću navedene oznake omogućuje se identifikacije serije ili lota kom hrana pripada, što je veoma važno kod utvrđivanja slijednosti hrane. Oznakom serije ili lota označava se hrana za koju je to propisano posebnim propisima, kao i druga hrana za koju se taj podatak ne navodi drugačije (primjerice u dokumentu koji prati hranu). Opći zahtjevi i način navođenja oznake serije ili lota propisani su Pravilnikom o oznakama ili znakovima koji određuju seriju ili lot kojem hrana pripada (Nar. nov., br. 26/13.).²⁰ Seriju ili lot određuje proizvođač, prerađivač, onaj koji hranu pakira ili onaj koji hranu prvi puta stavlja na tržište. Oznaci serije ili lota mora prethoditi slovo „L“, osim u slučajevima gdje se ta oznaka jasno razlikuje od ostalih oznaka na etiketi. Iznimno, ovu oznaku nije potrebno navoditi kod: poljoprivrednih proizvoda koji se nakon otpreme s gospodarstva prodaju ili isporučuju na mjesta privremenog skladištenja, pripreme ili pakiranja ili se prodaju krajnjem potrošaču za neposrednu prodaju, te na ambalažu ili spremnik čija je površina najveće stranice manja od 10 cm², kao i kod pojedinačnih porcija sladoleda. Isto tako, oznaku serije ili lota nije potrebno navoditi u slučaju hrane koja je označena datumom minimalne trajnosti ili „upotrijebiti do“ datumom, kada taj datum sadrži najmanje oznaku dana i mjeseca u tom redoslijedu.

4.3. Način označavanja (prezentiranja) pretpakirane hrane

ističemo...

Podaci kojima se obvezatno označava pretpakirana hrana moraju se nalaziti na ambalaži (spremniku) ili na etiketi koja je na ambalažu spremniku pričvršćena.

Iznimno, propisima o hrani može se propisati, da se ovi (kao i drugi dodatni) podaci mogu nalaziti na obruču, privjesnici ili komercijalnom dokumentu koji prati hranu ili se odnosi na tu hranu.

Da bi se osigurala čitljivost podataka kojima se obvezatno označava pretpakirana hrana, odredbom čl. 13. Uredbe propisana je najmanja visine slova kojima se označavaju ti podaci na ambalaži ili na etiketi na njoj pričvršćenoj.

ističemo...

Podaci kojima se na ambalaži hrane ili etiketi pričvršćenoj na tu ambalažu obvezatno označava pretpakirana hrana, moraju biti otisnuti slovima čija je visina jednaka ili veća od 1,2 mm, a u slučaju ambalaže (ili spremnika) čija je najveća površina manja od 80 cm², visina slova mora biti jednaka ili veća od 0,9 mm.

U odnosu na navođenje obveznih podataka na ambalaži (ili spremniku), istim člankom ove Uredbe propisano je koji se obvezni podaci kojima se označava svaka pretpakirana hrana, podataka moraju nalaziti u istom vidnom polju²¹ potrošača.

ističemo...

Podaci o nazivu hrane, neto količini, a za pića koja sadrže više od 1,2% vol. alkohola i stvarna alkoholna jakost po volumenu, ako se navode na ambalaži (ili spremniku) moraju se nalaziti u istom vidnom polju.

Iznimno, podaci o nazivu hrane, neto količini i sadržaju stvarnog alkohola ne moraju se nalaziti u istom vidnom polju ambalaže (spremnika) u slučaju staklenih boca namijenjenih ponovnoj upotrebi, ako imaju neizbrisive oznake i zbog toga nemaju naljepnicu, obruč ili privjesnicu, te u slučaju ambalaže ili spremnika čija je najveća površina manja od 10 cm² (hrana u maloj ambalaži/spremniku).²²

ističemo...

U popisu sastojaka **sastojci koji uzrokuju alergije ili intolerancije**, navode se naglašeno, uporabom vrste pisma koje se jasno razlikuje od vrsta pisma kojim je pisan ostatak popisa sastojaka, primjerice različitim slovima, stilovima ili bojama u pozadini i dr. (Npr. *sastojci*: voda, **pšenično brašno**, sol, **sezam**, ulje, **jaja**, aroma, začin). Ako nema popisa sastojaka, navod podataka o alergenima/intoleranciji na hranu, mora uključivati riječ „Sadrži:“ iza koje se navodi naziv alergene tvari ili proizvoda (npr. „Sadrži gluten“)

Podaci o energetske vrijednosti i količini masti, zasićenih masti, ugljikohidrata, šećera, bjelanjčevina i soli, u nutritivnoj deklaraciji moraju se navoditi tim redoslijedom te se moraju nalaziti zajedno prikazani u istom vidnom polju i u jasnom obliku (ako je moguće u tabličnom obliku, a kad to nije moguće u linijskom obliku).

Posebnim propisima kojima se propisuju obvezni i/ili dodatni obvezni podaci za pojedinu vrstu i/ili kategoriju hrane, može se propisati da se određeni podaci moraju nalaziti u glavnom vidnom polju²³ na

21 Vidno polje označava sve površine ambalaže koje se mogu pročitati s jedne točke gledanja.

22 U navedenim slučajevima na bocama odnosno na ambalaži/spremniku, obvezatno se moraju navesti podaci o: nazivu hrane, alergenim sastojcima ili tvarima koje izazivaju netoleranciju na hranu, neto količini, datum minimalne trajnosti ili „upotrijebiti do“, a kod boca i nutritivna deklaracija. Podaci o popisu sastojaka hrane pretpakirane u malu ambalažu/spremnik, navode se na druge načine (npr. u popratnom dokumentu) ili se daju na uvid potrošaču na njegov zahtjev.

23 Glavno vidno polje je vidno polje ambalaže koje će potrošač najvjerojatnije vidjeti na prvi pogled prilikom kupnje i koje mu omogućava da odmah prepozna proizvod s obzirom na njegova svojstva ili prirodu, te ovisno o slučaju, naziv robne marke tog proizvoda. Ako ambalaža ima nekoliko jednakih vidnih polja, glavno je ono koje je odabrao subjekt u poslovanju s hranom.

20 Ovim je Pravilnikom u pravni poreda RH prenijeta Direktiva 2011/0/EU Europskog parlamenta i Vijeća od 13.12.2011. god. o oznakama ili znakovima koji određuju lot kojem hrana pripada (SL L 334, 16.12.2011.).

ambalaži odnosno spremniku u koji je upakirana hrana i/ili uz naziv proizvoda, popis sastojaka i sl.²⁴

5. Označavanje nepretpakirane hrane

Nepretpakirana hrana je hrana koja se stavlja na tržište u nepretpakiranom obliku ili koja se pakira na prodajnom mjestu na zahtjev potrošača ili koja je pretpakirana za izravnu prodaju²⁵ ili koja se na prodajnom mjestu nudi za neposrednu konzumaciju.

Nepretpakirana hrana stavljena na tržište RH mora biti označena slijedećim obvezatnim podacima: **nazivom hrane; imenom ili nazivom i adresom subjekta u poslovanju s hranom koji tu hranu nudi ili prodaje krajnjem potrošaču; zemljom podrijetla ili mjestom podrijetla** ako bi izostavljanje tog podatka moglo dovesti potrošača u zabludu u pogledu stvarne zemlje ili mjesta podrijetla, te za hranu za koju je navođenje tog podatka posebnim propisom propisano; **popisom sastojaka** za smrznute deserte, mesne pripravke, konditorske, pekarske i slastičarske proizvode, kao i u slučaju ako potrošač iz naziva hrane ne može spoznati pravu prirodu hrane i ako bi naziv hrane mogao dovesti potrošača u zabludu; **tvarima ili proizvodima koji uzrokuju alergije ili intoleranciju na hranu; oznakom datuma „upotrijebiti do ...“** za hranu koja je s mikrobiološkog stajališta brzo kvarljiva, osim za hranu izuzetu od ove obveze, sukladno Prilogu X Uredbe

Nepretpakirana hrana mora se obvezno označiti i obveznim dodatnim navodima kako je to propisano Prilogom III i Prilogom VI Uredbe. Pored ovih podataka, subjekt u poslovanju s hranom koji nepretpakiranu hranu nudi ili prodaje krajnjem potrošaču može potrošačima pružati i podatke na dobrovoljnoj osnovi (dobrovoljne informacije), primjerice nutritivnu deklaraciju (u tom slučaju navodi se samo energetska vrijednost ili energetska vrijednosti zajedno s količinama masti, zasićenih masnih kiselina, šećera i soli.)

Podaci kojima se obvezatno označava svaka **nepretpakirana hrana** moraju biti u pisanom obliku, jasno čitljivi, i gdje je primjenjivo, neizbrisivi, te istaknuti na prodajnom mjestu u neposrednoj blizini nepretpakirane hrane na koju se odnose ili na ambalažu ako se hrana na prodajnom mjestu drži u njoj.

Iznimno, podaci o alergenima ili tvarima koji izazivaju netoleranciju na hranu mogu se pružati i na drugačiji način (npr. putem kataloga, knjižica, tabli, ploča, postera, stalka s tiskanim materijalom, elektroničkih uređaja i sl.), uključujući i usmenu komunikaciju uz ispunjavanje slijedećih uvjeta: da se na vidljivom mjestu nalazi obavijest koja upućuje na mjesto na kojem su informacije dostupne, ili postoji obavijest kojom se potrošači pozivaju da se za informacije o prisutnosti tvari ili proizvoda koji uzrokuju alergije ili netolerancije u hrani obrati osoblju; da informacije budu dostupne u ispisanom ili elektroničkom obliku u objektu u kojem se hrana prodaje kako bi na zahtjev bile lako dostupne potrošaču i nadležnim inspekcijama; i da informacije

budu dostupne prije nego je hrana ponuđena na prodaju, bez naplate dodatnih troškova za potrošača.

Primjer označavanja nepretpakirane hrane:

Vrsta: JABUKA
 Sorta: Granny Smith
 Klasa: II
 Proizvođač: NADA d.o.o. za voćarstvo
 10 450 Jastrebarsko,
 Ul. Lipa bb
 God. proizvodnje: 2016.
 Zemlja podrijetla: Hrvatska

JUNEĆI BUT BK I kat
 Rashlađeno juneće meso
 Proizvođač: DARKO klaonica i prerada mesa,
 10 450 Jastrebarsko, Ul. lipa bb
 Zemlja uzgoja i klanja: Hrvatska
 Broj odobrenog objekta: HR 13234
 Upotrijebiti do: 30.12.2016.
 L: 12345

6. Označavanje hrane koja se prodaje na daljinu

U slučaju hrane koja je ponuđena na prodaju sredstvima komunikacije na daljinu (npr. internet prodaja, TV prodaja, kataloga prodaja i dr.), svi obvezni podaci (informacije) o hrani, osim podatka o datumu minimalne trajnosti ili „upotrijebiti do ..“ datuma, moraju biti dostupne prije zaključenja kupnje i navedene u popratnom dokumentu prilikom prodaje na daljinu, ili ih treba pružiti u nekom drugom primjerenom obliku koji subjekt u poslovanju s hranom mora jasno odrediti (u kom slučaju bez naplate dodatnih troškova). Međutim, u trenutku isporuke hrane potrošaču, istom moraju biti dostupni svi obvezni podaci.

7. Zaključak

Pravilno i potpuno označavanje hrane od iznimne je važnosti kako za potrošače koji kupuju hranu za vlastitu uporabu (temeljem točne i potpune informacije mogu donijeti pravilnu odluku o kupnji) tako i za subjekte u poslovanju s hranom (dosljednjom primjenom propisanih obveza glede označavanja hrane, omogućuje se ravnopravna tržišna utakmica subjekata). Svrha ovog članka bila je ukazati subjektima u poslovanju s hranom (proizvođačima, uvoznicima, trgovcima i drugim prodavateljima), ali i potrošačima, na koji se način mora označiti svaka hrana koja je stavljena na tržište Republike Hrvatske.

24 Primjerice, u Prilogu III Uredbe je navedeno da se obvezni dodatni podatak „sa sladilom/sladilima“ i „sa šećerom/šećerima“ mora navesti uz naziv hrane, a podatak „sadrži slatki korijen“ neposredno nakon popisa sastojaka, osim ako je taj izraz već u popisu sastojaka ili u naziv hrane uključen, a ako popis sastojaka ne postoji, a nije uključen u naziv hrane, taj se dodatak mora navesti uz naziv hrane. Napomena „visoki sadržaj kofeina-ne preporučuje se djeci, trudnicama ili dojiljama“ i „s dodanim biljnim sterolima“ ili „s dodanim biljnim stanolinima“ treba biti u istom vidnom polju kao i naziv hrane.

25 Hrana pretpakirana za izravnu prodaju je hrana koja je pretpakirana bez prisutnosti potrošača u ambalaži koja je minimalno zaštitno pakiranje, a koristi se samo iz higijenskih ili praktičnih razloga, kao što je podložak, prijanjajuća folija, mrežica i sl., te je osoblje direktno dostupno za pružanje informacija potrošačima.